

Postzegelboekjes

Inleiding

In het Nederlandsch Tijdschrift voor Postzegelkunde verscheen in het julinummer van 1901 de volgende mededeling:

NEDERLAND. — Volgens een mededeeling in een der dagbladen, hebben wij wat nieuws te wachten. Die waarden van onze postzegels welke het meest gebruikt worden, zullen aan de postkantoren verkrijgbaar worden gesteld bij 25 stuks in portefeuille-omslag. Voor die omslagen van stevig papier wordt dan een kleinigheid in rekening gebracht.

Amsterdam, 1 Juli 1901. J. E. BOHLMEIJER.

Die mededeling bleek op waarheid te berusten en in april 1902 kon de redacteur het tweede bericht plaatsen:

NEDERLAND. — In 't Julinummer van dezen jaargang, op pag. 31, namen wij een bericht over omtrent de uitgifte van de meest gebruikte postzegels in omslag. Werkelijk zijn in den loop van Maart aan de kantoren verkrijgbaar gesteld de zegels van 1, 3, 5 en 12 $\frac{1}{2}$ ct. bij 24 stuks in omslag, verdeeld in 4 blokstukken van 6 zegels en elk blokstuk gescheiden door vloeipapier. Boven de waarde wordt daarvoor berekend 1 cent.

De kleur van den omslag is ongeveer gelijk aan die der zegels, en daarop is b. v. gedrukt:

„NEDERLANDSCHE POSTERIJEN.

„24 ZEGELS VAN 1 CENT.

„PRIJS 25 CENT”

De uitgifte van postzegelboekjes was een feit geworden want in maart 1902 werden er vier boekjes uitgegeven.

Doel

Elk boekje bevatte 24 zegels van dezelfde waarde. De zegels waren bestemd voor de beporting van:

drukwerken	met 1 cent
lokale brieven	met 3 cent
interlokale brieven	met 5 cent
brieven naar het buitenland	met 12½ cent

Het waren dus de meest gebruikte zegels die bij de aankoop van een boekje van vier velletjes van zes zegels tegelijk werden aangeschaft. In 1903 volgde de uitgifte van een boekje met een gemengde inhoud. Daarin zaten 24 zegels, echter uitsluitend bestemd voor de binnenlandse post en daarom met zegels van 1, 3 en 5 cent. Van laatstgenoemde waarde zaten er twee velletjes in het boekje. In 1906 en in de dertiger jaren zijn er enkele gemengde boekjes met 30 zegels uitgegeven.

Al met al een gemak voor het publiek dus, en minder werk voor de PTT. Maar gemak moest wel door het publiek betaald worden, want de boekjes werden verkocht met een toeslag van 1 cent per boekje voor aanmaakkosten. In 1922 is deze toeslag komen te vervallen.

Zegels voor de boekjes

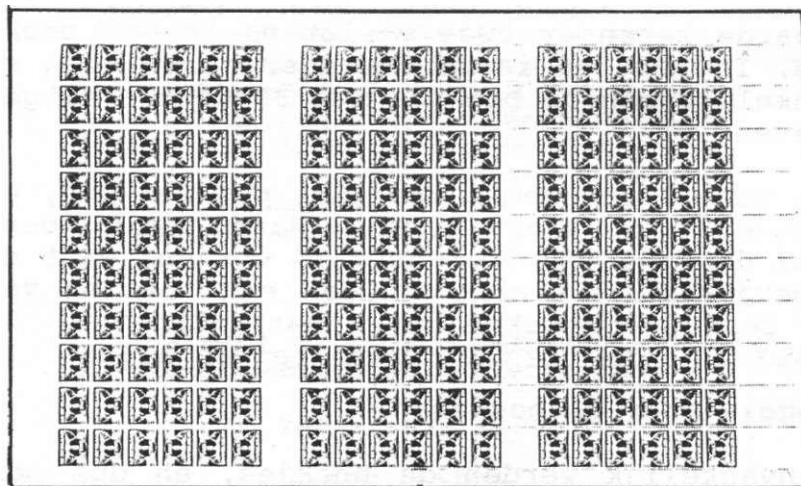
Aanvankelijk werden de boekjes, en dus ook de zegelvelletjes van de boekjes, gemaakt in

het formaat 90x42 mm, langwerpige boekjes met 2x3 liggende zegels. De koninginnezegels waren een kwartslag naar links gedraaid. In 1925 werd dit gewijzigd in 2x3 staande zegels, waarbij de cijferzegels een kwartslag naar links waren gedraaid.

Dit had als gevolg dat het formaat van de boekjes 73x50 mm werd. Voor de zegelinhoud werden normale frankeerwaarden gebruikt. Boekjes met zegels van bijzondere uitgiften worden verderop behandeld.

Voor de boekjes werden in het begin vellen van 180 zegels gedrukt, drie blokken van 60 stuks. Voor elk blok werden twee platen van 30 zegels gemaakt. Deze platen werden met de onderzijde tegen elkaar gelegd. Tussen de blokken werd een strook ter grootte van één zegel niet bedrukt.

Na de invoering van het nieuwe formaat bleef men aanvankelijk vellen van 180 zegels vervaardigen (zie afbeelding 1). Enkele jaren later werd het formaat van de drukvellen gewijzigd: 240 zegels op één vel in twee

afb. 1

blokken van 120 stuks. Van deze 120 zegels kwamen er 60 kopstaand op het vel, en tussen de twee blokken werd een verticale strook ter breedte van één zegel blanco gelaten. De blanco stroken en de randen werden gebruikt voor de hechting.

Tête-bêche-exemplaren van de 7½ cent koninginnezegel, alsmede van de 5 cent zijn ook bekend, zelfs onder de portzegels door middel van een opdruk.

Omslagen en schutbladen

De kleur van het karton van de omslag werd zoveel mogelijk aangepast aan de kleur van de zegels. Voor de gemengde boekjes zou het dan een meerkleurenomslag moeten worden, maar in plaats daarvan koos men gemakshalve voor een grijze of witte omslag.

In de twintiger jaren heeft men enige tijd karton gebruikt dat aan één zijde geel was en aan de andere kant de kleur van de gebruikte zegels had.

Als in 1925 wordt overgegaan op een ander formaat (73x50 mm), is de kleur van de omslag nog steeds in overeenstemming met de kleur van de zegels. De kleur van de omslag van boekjes met gemengde inhoud is wit. In 1927 wordt op de voorzijde van de omslag vrij groot het cijfer van de waarde van de zegel gedrukt. In 1929, tenslotte, koos men voor de omslag briefkaartkarton in roomkleur, hetgeen tot het einde zo is gebleven. (zie afbeelding 2).

Tussen de zegelvelletjes bracht men schutblaadjes aan van pergamin. De kwaliteit van

afb 2

afb 3

dit papier was nogal eens aan verandering onderhevig.

Hechting

De boekjes van langwerpig formaat, waarvoor zegels zijn gebruikt van de uitgiften van 1899 en 1921, zijn aan de linkerzijde voorzien van een nietje.

De boekjes met het formaat 73x50 mm, voorzien van zegels van de uitgiften 1924 tot 1949, werden gehecht door middel van ringen. In de oorlogsjaren en vlak daarna moest wegens materiaalgebrek weer worden teruggevallen op nietjes.

Postale aanwijzingen en advertenties

In bepaalde oplagen boekjes zijn advertenties opgenomen. Van Bensdorp zijn er zelfs vier verschillende. Ook bedrijven als Gerzon en Johan Enschedé & Zn lieten zich niet onbetuigd. Tussen 1937 en 1940 zijn er boekjes uitgegeven, bestemd voor de verkoop in Amsterdam en met advertenties van plaatselijke bedrijven zoals het Gemeentelijk Gasbedrijf ("KOOKT OP GAS"), de Bijenkorf en vele anderen. (zie afb 3)

In de boekjes zijn veel postale aanwijzingen opgenomen. Deze en de advertenties werden geplaatst op de binnenzijde en achterzijde van de omslag en op de schutblaadjes.

Bijzondere emissies

De Rode Kruis zegels van 1927 en de Kinderzegels van 1940 zijn ook in boekjes uitgegeven. Hiervoor werden zegels in blokken van respectievelijk 4 en 10 stuks uit de zegelvellen genomen en met de normale velrand in boekjes vastgezet. Dit leidde ertoe dat de boekjes links en rechts werden gehecht. Gemakkelijk voor linkshandigen.

De uitgifte van Zomerzegels in boekjes van de laatste jaren is dus geen novum.

Tot besluit

In 1952 besloot de PTT de vervaardiging en de verkoop van postzegelboekjes te staken. In de dienstorder van 13 februari 1952 lezen wij: "Er worden geen postzegelboekjes meer aangemaakt."

Voorlopig valt het doek voor de postzegelboekjes, maar dat deze niet helemaal uit het gezichtsveld van de PTT verdwenen, blijkt uit wat er in de zestiger jaren gebeurde. Hierop hoop ik een volgende keer nader in te gaan.

A. Bosman

Geraadpleegde literatuur:

Nederlandsch Tijdschrift voor Postzegelkunde

Nederlands Maandblad voor Philatelie

Horn, E. Handboek Postzegelboekjes Nederland. Uitgeverij De Rooi-Hali